

INNEHÅLL

FÖRORD	15
Kapitel 1. STUDIENS UPPLÄGGNING OCH VIKTIGASTE RESULTAT	17
1.1 Varför en studie av den statliga lönestrukturen	17
1.2 Det statistiska materialet	17
1.3 Lönebildningen	19
1.4 Det statliga lönesystemet	20
1.5 Marknadskrafternas inflytande på lönestrukturen	21
1.6 Löntagarorganisationernas lönepolitik	23
1.7 Utbildning och lön	23
1.8 Löneskillnader mellan män och kvinnor	25
1.9 Lönepolitik och lönestruktur	26
1.10 Jämförelse med den privata sektorn	28
1.11 Vad har hänt med lönestrukturen efter 1971?	29
Kapitel 2. STATSTJÄNSTEMÄNNENS LÖNESYSTEM OCH AVTALSFÖRHANDLINGAR	31
2.1 Inledning	31
2.2 Statstjänstemännens lönesystem	31
2.2.1 Löneplaner, lönegrader, löneklasser och anställningsform	31
2.2.2 Befordringsgångar	36
2.2.3 Ortsgrupper	36
2.2.4 Lönetillägg	38
2.2.5 Andra avlöningsbestämmelser	40
2.2.6 Lönebegrepp i den officiella statistiken för statstjänstemän	43
2.3 Statstjänstemännens förhandlingsrätt	44
2.3.1 Kort historik	44
2.3.2 Huvudavtalet och statstjänstemannalagen	45
Kapitel 3. EN TEORI FÖR LÖNEBILDNINGEN	48
3.1 Inledning	48
3.2 Marknadslönebildning och det statliga lönesystemet	48

3.2.1	Anställningsmyndighetens möjlighet att påverka lönerna	48
3.2.2	Konkurrensen om arbetskraften mellan statlig och privat sektor	50
3.3	Löneskillnader som en effekt av omfördelning av löneinkomster under livstiden	51
3.3.1	Det allmänna jämviktsvillkoret	51
3.3.2	Löneskillnader mellan personer med olika lång utbildning i jämvikt	52
3.3.3	Inläring under yrkeslivet	56
3.3.4	Kunskapsinvesteringarnas fördelning under livstiden	59
3.3.5	Specifik och allmän inläring under yrkesarbetet	61
3.4	Löneskillnader på grund av avvikelser från modellens förutsättningar	62
3.4.1	Faktorer som är förenliga med jämvikt	62
3.4.2	Begåvningskillnader	63
3.4.3	Löneskillnader på grund av att jämvikt inte uppnås	65
3.5	Tvårsnittskurvor och kohortkurvor	66
3.6	Löneskillnader i ett tvärsnitt	69
3.6.1	Utbildningens och ålderns effekt på lönen	69
3.6.2	Löneskillnader mellan män och kvinnor	70
3.6.3	Löneskillnader mellan statlig och privat sektor	70
Kapitel 4. LÖNEPOLITIK 73		
4.1	Inledning	73
4.2	Principer för lönepolitiken	74
4.2.1	Lönepolitiska frågor	74
4.2.2	Lönedifferentiering	75
4.3	Statstjänstemännens organisationstillhörighet	79
4.4	Löntagarorganisationernas politik	81
4.4.1	Kvinnolönefrågan	81
4.4.2	Regionala löneskillnader	82
4.4.3	Låglönefrågan och löneskillnader mellan tjänstemän tillhörande de olika organisationerna	82
4.4.4	Löneskillnader bland de egna medlemmarna	84
4.4.5	I vilken utsträckning är lönepolitiken förenlig med marknadslönebildning?	86

- 4.5 Arbetsgivarnas lönepolitik 87
- 4.6 Frågor att undersöka empiriskt 88

Kapitel 5. MATERIAL, METODER OCH ÖVERSIKT ÖVER LÖNESTRUKTUREN INOM DEN STATLIGA SEKTORN 90

- 5.1 Inledning 90
- 5.2 Populationens avgränsning 91
- 5.3 Studerade variabler 93
 - 5.3.1 Lön 93
 - 5.3.2 Utbildning och utbildningstid 94
 - 5.3.3 Alder och anställningstid 95
 - 5.3.4 Befattningsnivå 96
 - 5.3.5 Arbetsgivarmyndighet 97
 - 5.3.6 Region 98
 - 5.3.7 Några variabler som undersökts i andra lönestudier 98
- 5.4 Statistisk modell och metod 99
 - 5.4.1 Gruppering av data 99
 - 5.4.2 Modellspecifikation 100
 - 5.4.3 Komponenternas additivitet 102
 - 5.4.4 Estimation av modellen 104
 - 5.4.5 Standardvägningar 104
- 5.5 Översiktlig presentation av löneskillnader inom den statliga sektorn 108
 - 5.5.1 Skillnaden mellan löneplanslön och fast lön 108
 - 5.5.2 Löneskillnader beräknade genom regression med dummyvariabler 112
- Bilaga till kapitel 5. Kodförteckning 115

Kapitel 6. UTBILDNINGENS OCH ÅLDERNS EFFEKT PÅ LÖNEN 118

- 6.1 Inledning 118
- 6.2 Lönen och skolutbildningens längd 119
 - 6.2.1 Tjänstemännens fördelning efter utbildningens längd 119
 - 6.2.2 Skattning av den enkla skolmodellen 121
 - 6.2.3 Antalet skolår och lönen för enskilda utbildningsgrupper 122
- 6.3 Ålderslönekurvor 124
 - 6.3.1 Längden på skolutbildningen och ålderslönekurvans lutning 124

6.3.2	Spridningen kring ålderslönekurvorna	126
6.4	Diskussion av utbildningsinvesteringars lönsamhet	130
6.4.1	Internräntekalkylen	130
6.4.2	Kalkylens stabilitet över tiden	132
6.4.3	Risken att inte uppnå den genomsnittliga ålderslönekurvan	136
6.5	Några återstående frågor vid analysen av utbildningens lönedifferentierande effekt	139
Kapitel 7. Löneskillnader mellan män och kvinnor 147		
7.1	Inledning	147
7.2	Hur mycket av löneskillnaden kan förklaras av skillnader i ålder och utbildning?	148
7.2.1	Den genomsnittliga löneskillnaden ihela statsförvaltningen	148
7.2.2	Löneskillnader inom enskilda myndigheter	152
7.2.3	Tolkningen av löneskillnaden efter standardisering	157
7.3	Jämförelser med andra studier	158
7.3.1	Löneskillnader inom en enskild forskningsinstitution i USA	158
7.3.2	Löneskillnaden inom andra näringsgrenar i USA och Sverige	161
7.4	Löneutvecklingen under yrkeslivet	164
7.4.1	Begynnelönen	164
7.4.2	Ålderslönekurvan	166
7.4.3	Benägenheten att söka högre befattningar	168
7.4.4	Antalet yrkesverksamma år	169
7.4.5	Avbrott i yrkesverksamheten	171
7.5	Löneskillnadens förändring mellan 1966 och 1971	173
7.6	Kommer löneskillnaderna mellan män och kvinnor att försvinna?	176
Kapitel 8. LÖNEPOLITIK OCH LÖNESTRUKTUR 178		
8.1	Inledning	178
8.2	Det statistiska materialets användbarhet för en undersökning av lönepolitiken	179
8.3	Löneskillnader mellan de tre organisationerna	181

8.4	Lönespridningen inom organisationerna	182
8.4.1	Den individuella lönespridningen	182
8.4.2	Löneskillnader mellan områden av statsförvaltningen	182
8.4.3	Löneskillnader mellan män och kvinnor inom de tre löntagarkollektiven	186
8.5	Regionala löneskillnader	187
8.6	TCO:s lönepolitiska program för undervisningsområdet och lönestrukturen inom skolsektorn	190
8.6.1	Det lönepolitiska programmet	190
8.6.2	Löneskillnader på grund av lärarnas utbildning	191
8.6.3	Löneskillnader mellan manliga och kvinnliga lärare	193
8.6.4	Löneskillnader mellan olika skolstadier	195
8.7	Hur mycket kan löntagarorganisationerna påverka lönestrukturen?	196
Kapitel 9. EN JÄMFÖRELSE AV LÖNERNA INOM STATLIG OCH PRIVAT SEKTOR 191		
9.1	Inledning	198
9.2	Jämförbarheten mellan lönestatistiken för privat och statlig sektor	199
9.3	Lönestrukturen inom statlig respektive privat sektor	201
9.3.1	Löneskillnader inom vardera sektorn	1971 201
9.3.2	Lönestrukturens förändring mellan 1966 och 1971	203
9.4	Innebörden av begreppet konkurrenskraft	207
9.5	De statliga lönernas konkurrenskraft	209
9.5.1	Jämförelse av ålderslönekurvor för olika utbildningsgrupper	209
9.5.2	Ålderslönekurvor för kvinnliga kontorister	213
9.6	Andra faktorer än lönen som påverkar konkurrensförhållandet mellan statlig och privat sektor	214
9.6.1	Risken att inte uppnå åtminstone den genomsnittliga lönen	214
9.6.2	Semester och andra anställningsförmåner	216
9.6.3	Möjligheter att utföra betalda extrauppdrag	218
9.7	Sammanfattning	220

SUMMARY	227
Contents	247
List of figures	252
List of tables	253
LITTERATUR OCH KALLOR	257

FIGURER

3:1	Potentiell begynnelselöen med och utan utbildning	54
3:2	Sambandet mellan utbildningens längd och lönen	55
3:3	Livslöneprofiler	58
3:4	En individs val av investeringsbelopp i en given period	60
3:5	Sambandet mellan tvärsnittskurvor och kohortkurvor	67
5:1	Sambandet mellan ålder och lön enligt regressionsmodellen	103
5:2	Jämförelse av skillnaden i medellön när ålderslönekurvorna har olika lutning	106
6:1	Logaritmisk avvikelser från geometrisk medellön för löneplanslönen	125
6:2	Ålderslönekurvor för manliga statstjänstemän med olika lång utbildning 1971.	127
6:3	Ålderslönekurvor före och efter skatt för manliga statstjänstemän	133
6:4	Spridning kring ålderslönekurvorna för manliga statstjänstemän med olika lång utbildning 1971	137
6:5-6:9	Ålderslönekurvor och standardavvikelser; män med olika typer av utbildning 1971	141-146
7:1	Ålderslönekurvor för män och kvinnor 1971	167
7:2	Fördelning på anställningstid och ålder för heltidsanställda statstjänstemän 1971	172
9:1	Ålderslönekurvor för män i statlig och privat tjänst 1971	210
9:2	Ålderslönekurvor för kvinnor i statlig och privat tjänst 1971	211
9:3	Ålderslönekurvor och åldersfördelning för kvinnliga kontorister i privat tjänst och kontorister i statlig tjänst 1969	215
9:4	Lönespridningen för civilingenjörer och civilekonomer i statlig och privat tjänst 1971	216
9:5	Ålderslönekurvor före och efter skatt för manliga akademiker 1971	217

- 9:6 Ålderslönekurvor för manliga akademiker 1971 222
- 9:7 Ålderslönekurvor för kvinnliga akademiker 1971 223
- 9:8 Ålderslönekurvor för fackskole- och gymnasieutbildade män 1971 224
- 9:9 Ålderslönekurvor för fackskole- och gymnasieutbildade kvinnor 1971 225
- 9:10 Ålderslönekurvor för övriga manliga tjänstemän 1971 226
- 9:11 Ålderslönekurvor för övriga kvinnliga tjänstemän 1971 226

TABELLER

- 2:1 Fördelningen på löneplaner av heltidsanställda tjänstemän inom statlig och statsunderstödd verksamhet 1971 32
- 2:2 Löneplaner och löneklasser 1971 och 1974 34
- 2:3 Statstjänstemännens fördelning efter anställningsform 1966 och 1971 35
- 2:4 Statstjänstemän i befordringsgångar 1971 och 1973 37
- 2:5 Tjänstemännens ortsgruppsfördelning 1966 och 1971 38
- 2:6 Fasta lönetillägg för hel- och deltidsanställda statstjänstemän 1971 39
- 2:7 Semesterbestämmelser för tjänstemän 41
- 4:1 Utdrag ur "Befattningsnomenklatur tjänstemän" 77
- 4:2 Exempel på befattningsbenämningar för statstjänstemän 77
- 4:3 Statstjänstemännens organisationstillhörighet 1971 80
- 5:1 Den studerade sektorn av arbetsmarknaden 1971 92
- 5:2 Antalet statstjänstemän i denna undersökning 93
- 5:3 Standardvägning för skillnader i ålder och utbildning mellan manliga och kvinnliga statstjänstemän 1971 108
- 5:4 Löneplanslön och fasta tillägg för statstjänstemän, fördelade efter utbildning och kön 1971 109
- 5:5 Tillägg i genomsnitt för statstjänstemän, fördelade på arbetsgivarmyndigheter 110
- 5:6 Procentuella löneskillnader 1971 mellan olika grupper av statstjänstemän med olika karakteristika, beräknade genom regression med dummyvariabler 113
- 6:1 Antalet manliga statstjänstemän med olika utbildning 120
- 6:2 Utbildningstidens inverkan på lönen för manliga statstjänstemän 121
- 6:3 Faktisk och beräknad lön vid "overtaking point" för olika utbildningsgrupper 123

- 6:4 Standardavvikelser för fast lön för manliga statstjänstemän i olika ålders- och utbildningsgrupper 1971 128
- 6:5 Beräknad andel manliga statstjänstemän som ej har högre lön än den aritmetiska medellönen i olika ålders- och utbildningsgrupper 1971 129
- 6:6 Internräntor för manliga statstjänstemän för olika slag av utbildning i jämförelse med grundskoleutbildning beräknade på tvärsnittet 1971 131
- 6:7 Lönerelationer för manliga statstjänstemän med olika utbildning och ålder vid olika tidpunkter 135
- 6:8 Beräknad andel manliga statstjänstemän med "akademikerlön" respektive "grundskolelön" efter ålder och utbildning. Fast lön 1971 138
- 7:1 Statstjänstemännens utbildnings- och åldersfördelning 1971 149
- 7:2 Löneskillnader bland statstjänstemän 1971, beräknade med separata regressionsmodeller för män och kvinnor 150
- 7:3 Löner för manliga och kvinnliga statstjänstemän 1971 efter standardisering 151
- 7:4 Jämförelse av lönerna för manliga och kvinnliga tjänstemän inom olika statliga myndigheter 1971 före och efter standardisering för skillnader i ålder, utbildning och region 154
- 7:5 Löneskillnad mellan manliga och kvinnliga statstjänstemän i procent av männens lön 1971 156
- 7:6 Löneskillnad mellan könen i procent av männens lön i några undersökningar 159
- 7:7 Jämförelse av begynnelselönerna för kvinnliga och manliga statstjänstemän med olika utbildning 1971 165
- 7:8 Löneskillnader mellan könen bland statstjänstemän 1966 och 1971 174
- 8:1 Antalet statstjänstemän efter utbildning och organisations-tillhörighet 1971 179
- 8:2 Genomsnittlig procentuell avvikelse för olika utbildningsgrupper från medellönen för samtliga statstjänstemän, åldersstandardiserad 181
- 8:3 Den individuella lönespridningen bland statstjänstemännen inom olika utbildnings- och åldersgrupper. Standardavvikelse i procent av medellönen 183

- 8:4 Åldersstandardiserade löneskillnader mellan manliga tjänstemän anställda vid olika myndigheter 1966 och 1971. Procentuell avvikelse från medellönen för respektive utbildningsgrupp 184
- 8:5 Löneskillnaden mellan manliga och kvinnliga statstjänstemän inom olika utbildningsgrupper 187
- 8:6 Regionala löneskillnader för statstjänstemän 1971 189
- 8:7 Genomsnittlig löneskillnad mellan tjänstemän med viss utbildning och tjänstemän med utbildningen fil.mag., fil.kand. eller pol.mag. inom undervisningsområdet och inom hela den statliga sektorn 1971 192
- 8:8 Genomsnittlig löneskillnad mellan vissa lärare och lärare med fil.mag., fil.kand. eller pol.mag. 193
- 8:9 Löneskillnad mellan manliga och kvinnliga lärare i procent av männens lön 194
- 8:10 Genomsnittlig lönegrad på U-planen 1971 för olika lärargrupper 195
- 8:11 Genomsnittlig procentuell avvikelse för olika lärargrupper från medellönen för lärare vid grundskolan. 196
- 9:1 Tjänstemännens fördelning på olika slag av utbildning inom statlig och privat sektor 1971 200
- 9:2 Löneskillnader med avseende på utbildning och ålder inom statlig och privat sektor 1971 202
- 9:3 Löneskillnader mellan män och kvinnor i statlig och privat sektor 1966 och 1971 204
- 9:4 Antalet tjänstemän i privat och statlig sektor 1966 och 1971 205
- 9:5 Åldersstandardiserade löneskillnader inom privat och statlig sektor för olika utbildningsgrupper 1966 och 1971 206
- 9:6 Jämförelse mellan medellöner och ålderslönekurvornas läge inom statlig och privat sektor 1971 213
- 9:7 En kalkyl över månadslönens storlek för manliga tjänstemän när hänsyn tas till förekomst av bisysslor 219